

De beverrat: een exoot met pieken en dalen

Hans Hollander, Zoogdiervereniging

In Kijk op Exoten komen regelmatig zoogdierexoten voorbij, die (nog) in kleine aantallen in Nederland voorkomen. Anders is het met de muskus- en beverrat. De muskusrat heeft zich vanaf 1960 over heel Nederland verspreid. Begin deze eeuw werden jaarlijks zo'n 400.000 muskusratten gevangen en gedood. In 2014 was het aantal afgenomen tot 94.000 (gegevens Unie van Waterschappen). De beverrat, oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Amerika, is een soort met veel meer pieken en dalen in aantallen, vooral vanwege strenge winters waarin de aantallen fors afnemen. Ondanks intensieve bestrijding, maar dankzij enkele zachte winters, beleven we begin 2015 weer een piek van deze 'grote broer' van de muskusrat.

Herkenning en leefwijze

De beverrat heeft een bruine of grijze vacht en een lichtere buik. De snijtanden zijn opvallend oranje. Verder heeft het dier stevige witte snorharen, kleine oren en voorpoten, grote achterpoten met zwemvliezen en, anders dan bever en muskusrat, een ronde en bijna kale staart. Qua grootte zit de beverrat tussen deze soorten in. Voortplanting vindt in ons land jaarrond plaats. De gemiddelde worpgrootte is 5 tot 6. Na een worp kunnen de vrouwtjes vrijwel direct weer worden bevrucht. Beverratten zijn gebonden aan water met een dichte oeverbegroeiing en leven territoriaal. Ze zijn vooral 's nachts actief; overdag slapen ze vaak in de open lucht of in hollen. De dieren kunnen slecht tegen

vorst; enkele nachten matige nachtvorst veroorzaakt het afvriezen van staart en tenen. Langdurige strenge vorst betekent vaak het einde van een populatie. Beverratten hebben daarbij de gewoonte over het ijs te lopen en niet, zoals de muskusrat, onder het ijs door te zwemmen. Beverratten eten vrijwel vegetarisch: bladeren en stengels van water- en oeverplanten, maar ook wortels van o.a. riet. Op boerenland doen ze zich tegoed aan maïs, aardappelen, bieten, kool en granen.

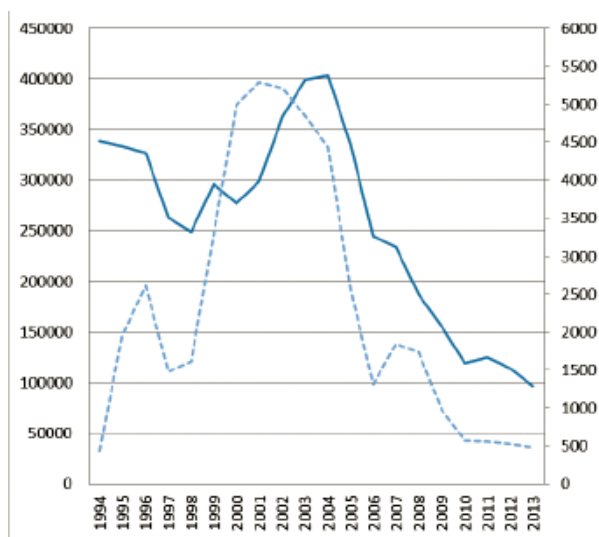
Vier pieken vanaf 1934

De eerste uit bontfarms ontsnapte beverratten in Nederland werden vanaf 1934 gemeld. Begin jaren vijftig kwam de soort in bijna alle provincies voor. Na een aantal (zeer) strenge winters was de soort halverwege de jaren zestig bijna verdwenen. Dit patroon herhaalde zich een aantal keren. Door immigratie uit België en Duitsland vestigde de soort zich langzaam in Midden-Limburg. Het aantal meldingen nam na 1970 flink toe. In de jaren zeventig leidde dit tot intensieve bestrijding. De strenge winter van 1978/79 deed de populatie de das om. Begin jaren tachtig werd de soort opnieuw ingevoerd door kweekbedrijven. In 1985 werd hier een einde aan gemaakt, maar door ontsnappingen verspreidde de soort zich weer over bijna het hele land. De geschiedenis herhaalde zich: na de strenge winters van 1984/85 en 1985/86 was de soort bijna verdwenen. Alleen in Zuid-Limburg leefden

Beverrat. (Foto: Maaike Plomp)

nog enkele tientallen dieren langs de Roer en de Maas. De populatie herstelde zich na enkele zachte winters voor een vierde keer. Beverratten verspreidden zich nu voornamelijk langs Maas, Rijn en Amsterdam-Rijnkanaal, tot in Utrecht. In de Biesbosch ontstond, mede door doelbewuste uitzettingen, een zeer grote populatie. Rond 2000 nam de immigratie vanuit België sterk af, nadat de soort door onze zuiderburen vrijwel was uitgeroeid. In Duitsland werd niet bestreden, waardoor met name instroom via de oostgrens op gang kwam. In 2002 is in Nederland opnieuw tot intensieve bestrijding besloten; op de top werden in 2002 5.000 beverratten gevangen en gedood. De doelstelling, terugdringen tot de grens, was in 2009 vrijwel bereikt. Lokaal waren er nog enkele kleine populaties over en her en der wat zwervers. Na 2009 waren er enkele tientallen verspreide waarnemingen, vooral van dieren die uit Duitsland afkomstig waren. Er is echter wederom sprake van een constante instroom vanuit Duitsland via de Overijsselse Vecht, de Rijn en de Limburgse zijrivieren van de Maas (Niers, Swalm, Roer). Er is letterlijk sprake van grensbewaking door de waterschappen. Het aantal gevangen en gedode beverratten lag van 2010 tot 2013 onder de 500 per jaar.

Figuur 1. Muskus- en beverratvangsten vanaf 1994.

Blauwe lijn = muskusrat, blauwe stippellijn = beverrat.

(Bron: Unie van Waterschappen.)

Na de extreem zachte winter 2013/2014 nam de beverratvangst in 2014 toe tot 1.034. 85% van de vangsten vond plaats in een strook van 5 kilometer langs de grens met Duitsland. Met de huidige zachte winter, zijn de krantenkoppen (na de veldmuispiek) dit jaar weer te voorspellen... Op naar een vijfde piek?

Bestrijding

De bestrijding van deze invasieve exoot, die behalve graafschade aan dijken ook effecten heeft op biodiversiteit, heeft in Nederland een wisselend succes. Zolang er instroom uit Duitsland plaatsvindt en er geen serie strenge winters komt, zal de populatie niet afnemen. Door toenemende overlast in Duitsland wil men daar de bestrijding echter ook professionaliseren. Plaatsing van de beverrat op de lijst van verplicht te bestrijden invasieve exoten in Europa (die thans wordt opgesteld in het kader van de EU-richtlijn exoten), zal hierbij helpen. Behalve in (delen van) België kon de beverrat in 1989 ook in Engeland, door planmatige bestrijding definitief worden uitgeroeid.

Vroeger vond bestrijding plaats met klemmen, die groter en sterker waren dan die voor muskusratten. Dergelijke klemmen kunnen gevaarlijk zijn voor mensen en huisdieren, maar ook voor bever en otter. Daarom worden beverratten tegenwoordig levend gevangen in kooien met appels of wortels. Op de kooien zit een zender. Als de kooi na het inlopen van een beverrat dichtvalt krijgt de bestrijder een signaal. De gevangen dieren worden afgeschoten.